

Thiết kế các hoạt động trải nghiệm trong dạy học môn Toán lớp 1

Nguyễn Thị Kiều*, Lý Hồng Duyên**

* Trường Đại học Đồng Tháp

** HV cao học Trường Đại học Đồng Tháp

Received: 20/12/2023; Accepted: 28/12/2023; Published: 06/1/2024

Abstract: Realizing the goal of teaching to form and develop qualities and competencies goes along with innovating teaching methods with the focus of learning activities, organizing learners to participate directly in activities to discover knowledge. Experiential teaching is a form of teaching that organizes activities for students to discover knowledge and apply knowledge into practice. In this article, we focus on clarifying arguments about experiential activities in Mathematics, proposing steps to design and organize experiential activities in teaching Mathematics 1, contributing to realizing educational goals in response to current social development.

Keywords: Experiential activities, teaching, Grade 1 Math

1. Đặt vấn đề

Những kiến thức và kỹ năng (KN) toán học cơ bản đã giúp con người giải quyết những vấn đề trong thực tế cuộc sống một cách có hệ thống và chính xác. Mục tiêu của chương trình giáo dục phổ thông môn Toán hướng tới hình thành và phát triển các phẩm chất chủ yếu, năng lực chung và năng lực toán học cho học sinh (HS); phát triển kiến thức, KN cơ bản và tạo cơ hội để HS được trải nghiệm, vận dụng toán học vào thực tiễn; tạo lập sự kết nối giữa các ý tưởng toán học, giữa toán học với thực tiễn, giữa toán học với các môn học và hoạt động giáo dục khác. Bằng hoạt động trải nghiệm (HĐTN) của bản thân, mỗi HS vừa là người tham gia, vừa là người thiết kế và tổ chức các hoạt động cho chính mình, qua đó tự khám phá, điều chỉnh bản thân, điều chỉnh cách tổ chức hoạt động, tổ chức cuộc sống để sinh hoạt và làm việc có kế hoạch, có trách nhiệm. HS cũng bắt đầu xác định được năng lực, sở trường và chuẩn bị một số năng lực cơ bản của người lao động tương lai và người công dân có trách nhiệm. Hơn nữa, giáo viên (GV) cũng gặp không ít những khó khăn khi thiết kế HĐTN trong dạy học môn Toán 1. Vì vậy bài viết này đề xuất các bước thiết kế một số HĐTN góp phần hỗ trợ cho GV thực hiện tốt hoạt động dạy học môn Toán ở trường tiểu học.

2. Nội dung nghiên cứu

Một số vấn đề về HĐTN trong môn Toán 1

Quan niệm về HĐTN

Theo Từ điển tiếng Việt (Thái Xuân Đức, Lê Dân, 2014), “Hoạt động là vận động, cử chỉ, không chịu ngồi im, yên chỗ”. Trải nghiệm mang lại cho con người kinh nghiệm phong phú bởi khi trải nghiệm, ta đã trải qua con đường “thử” và “sai”. Người trải nghiệm

nhieu sẽ có nhiều kiến thức, kinh nghiệm sống cho bản thân, giúp con người hình thành năng lực, phẩm chất sống. Trải nghiệm là quá trình tiếp xúc trực tiếp, chiêm nghiệm, quan sát, tương tác với môi trường, sự vật, hiện tượng một cách tích cực, chủ động của con người bằng các tri thức, kinh nghiệm, vốn sống...của mình để tiếp nhận tri thức mới. Như vậy, HĐTN là hoạt động giáo dục, trong đó, từng cá nhân HS được hoạt động trực tiếp thực tế trong lớp học hoặc ngoài lớp học dưới sự hướng dẫn, tổ chức của GV, qua đó hình thành các năng lực và phẩm chất cần thiết.

HĐTN trong dạy học môn Toán 1

Trong môn Toán 1 có các hoạt động chính: hoạt động hình thành kiến thức mới và hoạt động ôn tập/luyện tập. HĐTN toán học có thể hiểu là HĐTN được tổ chức trong các giờ học toán, dưới sự tổ chức, hướng dẫn của GV, HS được tìm tòi, khám phá để kiến tạo kiến thức cho bản thân hoặc trực tiếp tham gia giải quyết các tình huống trong thực tiễn bằng việc huy động các kiến thức toán học đã biết. Tổ chức HĐTN trong môn Toán 1, có thể triển khai ở các hoạt động hình thành kiến thức mới, hoạt động vận dụng trải nghiệm trong hoạt động hình thành kiến thức mới, hoạt động thực hành vận dụng kiến thức toán học vào thực tiễn.

Thiết kế các HĐTN trong dạy học môn Toán lớp 1

Một số yêu cầu khi thiết kế và tổ chức các HĐTN trong dạy học môn Toán lớp 1

Yêu cầu 1. Lựa chọn thiết kế HĐTN phải phù hợp với nội dung toán học, đảm bảo tính vừa sức với HS

HĐTN toán học phải được thiết kế để trang bị cho HS về kiến thức, KN, góp phần phát triển năng lực. Qua từng nội dung của HĐTN, HS phải hiểu được

kiến thức trọng tâm, vận dụng được vào thực tiễn. Sau mỗi HĐTN, HS phải hiểu được kiến thức nền tảng và rèn được KN, phát triển được năng lực. Khi thiết kế HĐTN cần quan tâm đến dung lượng kiến thức trong mỗi hoạt động đó, sẽ làm cho HĐTN trở thành áp lực đối với HS. Quan tâm đến tính vừa sức về kiến thức, về hoạt động cho HS khi thiết kế và tổ chức HĐTN, đảm bảo phù hợp với lứa tuổi HS lớp 1.

Yêu cầu 2. HĐTN phải bám sát mục tiêu của bài học, kiến thức không vượt quá chương trình môn Toán lớp 1

Với mỗi đơn vị kiến thức, mỗi bài học, mỗi chương đều phải phù hợp với yêu cầu cần đạt. Một trong những yêu cầu quan trọng của quá trình thiết kế và tổ chức HĐTN là phải bám sát mục tiêu giáo dục, mục tiêu của cấp học, mục tiêu của môn học, yêu cầu cần đạt của bài học để từ đó xác định được kiến thức cần hình thành cho HS, KN và năng lực, phẩm chất cần rèn luyện cho HS. Bên cạnh đó, HĐTN phải huy động được các kiến thức trong chương trình môn học mà HS đã có vào giải quyết tình huống; hoặc khai thác vốn sống, kinh nghiệm sống kết hợp với vốn kiến thức để trải nghiệm hình thành kiến thức mới.

Yêu cầu 3. HĐTN toán học phải đảm bảo tính khả thi trong thực tiễn dạy học

Thiết kế và tổ chức HĐTN cần quan tâm đến tính khả thi trong thực tiễn dạy học. HS thực hiện các HĐTN trong quá trình hình thành kiến thức, trong thực hành, củng cố vận dụng kiến thức vào giải quyết các tình huống thực tiễn.

2.2.2. **Thiết kế các HĐTN trong dạy học môn Toán lớp 1**

a) Thiết kế HĐTN toán học trong hoạt động hình thành kiến thức mới

Bước 1. Lựa chọn nội dung để thiết kế

GV nên lựa chọn các nội dung, tình huống có vấn đề trong dạy học để thiết kế các hoạt động học tập, giúp HS trải nghiệm để giải quyết vấn đề khi hình thành kiến thức mới.

Bước 2. Xác định yêu cầu cần đạt của hoạt động

Khi lựa chọn nội dung GV cần xác định được yêu cầu cần đạt được qua nội dung HĐTN về kiến thức, KN, năng lực cần hình thành, phát triển.

Bước 3. Lựa chọn phương pháp và hình thức tổ chức HĐTN

GV lựa chọn phương pháp và hình thức tổ chức HĐTN phù hợp với đối tượng HS và đạt được yêu cầu cần đạt của hoạt động.

Bước 4. Thiết kế HĐTN hình thành kiến thức mới

Khi thiết kế cần dự kiến được các tình huống, các giải pháp mà HS thực hiện khi huy động kiến thức vào

trải nghiệm giải quyết vấn đề và hình thành kiến thức mới. Sau đó, GV cần rà soát lại các hoạt động học tập, quan tâm đến độ chính xác hình thành kiến thức khi thực hiện hoạt động. Dự đoán những khó khăn mà HS có thể gặp phải. Các hoạt động thiết kế đảm bảo tính vừa sức, khả thi trong thực tiễn dạy học.

b) Thiết kế HĐTN trong hoạt động vận dụng, trải nghiệm

Thiết kế các tình huống trải nghiệm toán học cho HS vận dụng kiến thức vào giải quyết tình huống thực tiễn như sau:

Bước 1. Xác định yêu cầu cần đạt, nội dung đơn vị kiến thức sẽ thiết kế tình huống

- Xác định yêu cầu cần đạt về kiến thức, KN, năng lực cần rèn luyện, củng cố cho HS.

- Xác định đơn vị kiến thức sẽ thiết kế tình huống: Tên bài sẽ thiết kế, nội dung được lựa chọn để thiết kế tình huống.

Bước 2. Thiết kế HĐTN vận dụng kiến thức vào tình huống thực tiễn

Thông tin hoặc tình huống được lựa chọn gắn gũi với cuộc sống của HS. HS được nghe, được đọc, được chứng kiến hoặc tham gia trong cuộc sống hàng ngày.

GV cần thiết kế các hoạt động phù hợp giúp học phần trải nghiệm vận dụng kiến thức toán học để giải quyết các tình huống thực tiễn.

Bước 3. Tổng kết, chốt lại kiến thức

GV chốt lại các kiến thức sẽ vận dụng, trải nghiệm trong tình huống được thiết kế.

c) Thiết kế HĐTN qua hoạt động ngoại khóa

Để thiết kế HĐTN bằng hình thức hoạt động ngoại khóa, GV có thể thực hiện theo các bước sau:

Bước 1. Xác định kiến thức HS có thể vận dụng trong HĐTN.

Bước 2. Lựa chọn chủ đề

Xác định chủ đề của hoạt động ngoại khóa môn Toán là việc làm cần thiết để tiến hành thiết kế hoạt động.

Bước 3. Xác định yêu cầu cần đạt, tích hợp

Mỗi hoạt động đều thực hiện sát với yêu cầu cần đạt đã đặt ra, góp phần củng cố kiến thức, phát triển năng lực cho HS nhưng đồng thời phải đảm bảo tính vừa sức với đối tượng tham gia hoạt động. Các yêu cầu cần đạt của hoạt động cần phải xác định rõ ràng, cụ thể và phù hợp, phản ánh được các mức độ cao, thấp của yêu cầu cần đạt về tri thức, KN, thái độ và định hướng giá trị.

Bước 4. Thiết kế hoạt động: Căn cứ vào từng chủ đề, các yêu cầu cần đạt đã xác định, các điều kiện hoàn cảnh cụ thể của từng lớp, của nhà trường và khả năng của HS để xác định các nội dung phù hợp cho các

hoạt động. Cần liệt kê đầy đủ các nội dung hoạt động phải thực hiện. Từ nội dung xác định phương pháp tiến hành, xác định những phương tiện cần có để tiến hành hoạt động. Qua đó lựa chọn hình thức hoạt động tương ứng. Một hoạt động có thể có nhiều hình thức khác nhau được thực hiện đan xen hoặc trong đó có một hình thức là chủ đạo, còn hình thức khác là phụ trợ.

2.3. Hướng dẫn tổ chức các HĐTN trong dạy học môn Toán lớp 1

2.3.1. Hướng dẫn tổ chức HĐTN trong hoạt động hình thành kiến thức mới

- Hoạt động được thiết kế đảm bảo tính vừa sức với HS và đạt được mục tiêu đặt ra.

- Các chỉ dẫn hoạt động cần rõ ràng, tường minh để HS thực hiện được một cách hiệu quả nhất.

- Ở hoạt động này, GV lên kế hoạch đầy đủ (bao gồm: tiến trình các bước dạy, phương pháp chủ yếu, hoạt động của thầy và trò, sử dụng các phương tiện, công cụ dạy học; hệ thống lệnh điều hành các hoạt động, ...). GV tổ chức cho HS tham gia vào một hoạt động trong tình huống cụ thể, bối cảnh đặc biệt mà HS có thể thấy ngay được hiệu quả của hoạt động này.

- HS tìm cách hiểu bản chất các hiệu quả trong tình huống hoạt động vừa qua đem lại, theo cách mà HS phải đưa ra các dự đoán là cái gì đã diễn ra và nó sẽ diễn ra như thế nào trong các tình huống tương tự hoặc trong các tình huống gần giống với tình huống đã hoạt động.

2.3.2. Hướng dẫn tổ chức HĐTN trong hoạt động vận dụng, trải nghiệm

- Mục đích chủ yếu là giúp HS vận dụng kiến thức, KN đã nắm bắt kiến thức đã học vào những nội dung luyện tập, những tình huống khác nhau ở mức độ cao hơn.

- Ở hoạt động này, GV cần đưa ra các lệnh điều hành: Nêu nhiệm vụ tổng quát và yêu cầu cần thực hiện. Nhưng cần có dự kiến thêm về số lượng bài thực hành cho các đối tượng khác nhau (theo mục tiêu hoàn thành khác nhau).

- Đảm bảo các tình huống thực tiễn là gần gũi với cuộc sống của các em.

- Các tình huống có thực để HS trải nghiệm thực hành hoặc tìm kiếm thông tin, huy động kiến thức vào giải quyết.

- Hoạt động phải khơi gợi được hứng thú học tập của HS.

- Hoạt động thiết kế có thể trải nghiệm trong lớp học hoặc ngoài lớp học, giúp HS thấy được toán học được sử dụng hàng ngày trong cuộc sống.

2.3.3. Hướng dẫn tổ chức HĐTN đối với hoạt động ngoại khóa môn Toán

Hoạt động này giúp các em kiểm chứng lại kiến thức của mình đã học, đã có. GV cần theo dõi sát, giúp đỡ kịp thời và chỉ cho các em thấy được những cách thực hiện hay để phát huy, những điểm còn thiếu sót để các em kiểm tra, ôn tập cũng như điều chỉnh nhận thức, hành vi khi vận dụng kiến thức vào thực tiễn. GV cần có kế hoạch dạy học thật chuẩn xác và chặt chẽ, tránh xa đà, mất quá nhiều thời gian cho một đối tượng, một hoạt động; Cần tập trung rèn luyện những đối tượng còn thụ động, khả năng diễn giải chậm, thiếu tự tin, chưa lưu loát, tạo điều kiện để các em được nói, trao đổi, chia sẻ.

3. Kết luận

Qua đó cho thấy HĐTN góp phần rất lớn trong quyết định chất lượng của việc dạy học. GV thường xuyên tổ chức thực hiện các HĐTN sẽ giúp các em nắm vững kiến thức, kích hoạt trí não, nâng cấp khả năng suy diễn, sáng tạo, kiểm chế được cảm xúc, làm chủ bản thân, nâng cấp khả năng giao tiếp và thắt chặt tình cảm bạn bè, thầy cô thông qua các hoạt động trong dạy học Toán. Trong quá trình dạy học môn Toán ở trường phổ thông nói chung và trường tiểu học nói riêng việc thiết kế và tổ chức các HĐTN trong dạy học cần thực hiện một cách thường xuyên.

Tài liệu tham khảo

[1]. Đỗ Đức Thái (Chủ biên), Đỗ Tiến Đạt, Nguyễn Hoài Anh, Phạm Xuân Chung, Nguyễn Sơn GV Sỹ Nam (2020), *Hướng dẫn dạy học môn toán tiểu học theo chương trình giáo dục phổ thông mới*, NXB Đại học Sư Phạm.

[2]. Bộ Giáo dục và Đào tạo (2018a), *Chương trình giáo dục phổ thông – Chương trình tổng thể, Ban hành theo thông tư số 32 ngày 26 tháng 12 năm 2018*, Hà Nội.

[3]. Bộ Giáo dục và Đào tạo (2018b), *Chương trình Giáo dục phổ thông môn Toán, Ban hành theo thông tư số 32 ngày 26 tháng 12 năm 2018*, Hà Nội.

[4]. Bộ Giáo dục và Đào tạo (2018c), *Chương trình Giáo dục phổ thông môn HĐTN, Ban hành theo thông tư số 32 ngày 26 tháng 12 năm 2018*, Hà Nội.

[5]. Vũ Dũng (Chủ biên) (2000), *Từ điển tâm lý*, NXB Khoa học xã hội.

[6]. Nguyễn Thị Liên (Chủ biên), Nguyễn Thị Hằng, Trương Duy Hải, Đào Thị Ngọc Minh (2016), *Tổ chức HĐTN sáng tạo trong nhà trường phổ thông*, NXB Giáo dục Việt Nam.

[7]. Nguyễn Quốc Vương (Chủ biên) (2017), Lê Xuân Quang, *Hướng dẫn tổ chức HĐTN cho HS tiểu học (Tập 1)*, NXB Đại học Sư phạm, Hà Nội.